

INVENTARISATIE VAN SPRINKHANEN EN ANDERE FAUNA IN DE SIJSSELT IN 2005

De strook heide langs de spoorlijn

door G.M.Sanders, A. van Wely en S.Ens

1. Inleiding

Naar aanleiding van het verzoek van het Geldersch Landschap om de sprinkhanenstand in de Sijsseelt, met name de strook hei langs de spoorlijn, te onderzoeken, is in 2005 een zestal bezoeken gebracht aan het gebied. Hierbij zijn sprinkhanen genoteerd en verder o.a. dagvlinders en reptielen. De weersomstandigheden waren daarbij gunstig voor het waarnemen van sprinkhanen en dagvlinders, maar voor het waarnemen van reptielen waren ze niet altijd optimaal, soms te warm.

Het onderzochte gebied strekt zich uit langs de noordzijde van de spoorlijn Ede-Arnhem, vanaf het punt 177,76 / 447,96 tot het punt 179,41 / 447,51; de breedte van de strook varieert van circa 15 –30 m.

Bij het onderzoek is het gebied in drie delen opgesplitst:

-deelgebied West: de strook ten westen van de spoorwegovergang.

Deze strook loopt van 177,76 / 447,96 tot 178,25 / 447,80.

Er loopt een zandpad langs de NW-grens.

Er staat hoofdzakelijk Struikhei en Gewone dophei.

- deelgebied Oost-1: de strook ten oosten van de spoorwegovergang, vanaf de overgang tot het begin van de bomenrij direct langs het spoor.

Deze strook loopt van 178,25 / 447,80 tot 178,60 / 447,71.

Er lopen twee paden door, waarvan één met zandige gedeeltes.

Hier staat naast Struikhei en Gewone dophei ook veel braam, Bochtige smele en Pijpenstrootje. Het gebied is tamelijk verruigd.

- deelgebied Oost-2: de strook vanaf het begin van de bomenrij langs het spoor tot het eind van het gebied.

Deze strook loopt van 178,60 / 447,71 tot 179,41 / 447,51.

Er lopen twee paden door, waarvan één met zandige gedeeltes.

Dit deel van het gebied is sterk verruigd met veel braam, Pijpenstrootje, Bochtige smele en opslag van den en berk, maar er staat ook enige Struikhei en Gewone dophei. Ook wordt een deel van de strook beschaduwd door de bomenrij langs het spoor.

Resultaten

De onderstaande bezoeken zijn gebracht:

25-5-05	14.00-17.15	t=21°C, zonnig, later sluierbewolking, zwakke wind, warm
3-7-05	14.30-15.45	t=23°C, half bewolkt, zwakke wind (alleen Oost-1 en -2 gelopen)
17-7-05	11.20-14.25	t=20°C, geheel bewolkt, zwakke N-wind
2-8-05	15.35-17.30	t=20°C, half bewolkt, zwakke wind
22-8-05	15.15-16.55	t=20°C, driekwart bewolkt, zwakke wind
4-9-05	13.15-15.00	t= 23°C, zonnig, zwakke wind (alleen Oost-1 en -2 gelopen)

De resultaten voor de drie deelgebieden staan in de onderstaande tabellen vermeld. Hierbij zijn de volgende aantalsklassen onderscheiden:

I = 1-10 ex.

II = 11-100 ex.

III =>100 ex.

Tabel 1. Waargenomen diersoorten en aantallen exemplaren in deelgebied West

	25-5-05	17-7-05	2-8-05	22-8-05
<i>sprinkhanen</i>				
Struiksprinkhaan(<i>Leptophyes punctatissima</i>)	-	-	-	-
Heidesabelsprinkhaan(<i>Metrioptera brachyptera</i>)	-	I	II	II
Boskrekel(<i>Nemobius sylvestris</i>)	-	I	I	I
Gewoon doortje(<i>Tetrix undulata</i>)	-	-	-	-
Wekkertje(<i>Omocestus viridulus</i>)	-	-	-	-
Zoemertje(<i>Stenobothrus lineatus</i>)	-	I	I	-
Schavertje (<i>Stenobothrus stigmaticus</i>)	-	-	-	-
Bruine sprinkhaan(<i>Chorthippus brunneus</i>)	-	I	II	-
Ratelaar(<i>Chorthippus biguttulus</i>)	-	-	I	II
Snortikker(<i>Chorthippus mollis</i>)	-	-	-	-
Krasser(<i>Chorthippus parallelus</i>)	-	II	II	II
Knopsprietje(<i>Myrmeleotettix maculatus</i>)	-	-	-	-
<i>dagvlinders</i>				
Groot dikkopje(<i>Ochlodes faunus</i>)	-	2	-	-
Groot koolwitje (<i>Pieris brassicae</i>)	-	-	-	-
Klein koolwitje (<i>Pieris rapae</i>)	1	2	-	1
Klein geaderd witje (<i>Pieris napi</i>)	-	-	-	-
Citroenvlinder (<i>Gonepteryx rhamni</i>)	1	-	-	-
Kleine vuurvlinder (<i>Lycaena phlaeas</i>)	-	2	3	-
Boomblauwtje (<i>Celastrina argiolus</i>)	-	5	35	1
Atalanta (<i>Vanessa atalanta</i>)	-	-	-	-
Gehakkelde aurelia (<i>Polygonia c-album</i>)	-	-	-	-
Kleine parelmoervlinder (<i>Issoria lathonia</i>)	-	-	-	-
Bruin zandoogje (<i>Maniola jurtina</i>)	-	-	1	-
<i>Reptielen</i>				
Zandhagedis (<i>Lacerta agilis</i>)	4	5	11	1 juv.
Levendbarende hagedis (<i>Lacerta vivipara</i>)	-	1	-	-
Hazelworm (<i>Anguis fragilis</i>)	-	-	-	-
<i>Overige soorten</i>				
Hageheld (<i>Lasiocampa quercus</i>)	-	-	-	-
Veelvraatrups (<i>Macrothylacia rubi</i>)	-	-	1	-
Gewone heispanner (<i>Ematurga atomaria</i>)	II	III	II	-
Grote bremspanner (<i>Perconia strigillaria</i>)	2	-	-	-
Roodbont heide-uiltje (<i>Anarta myrtilli</i>)	-	1vli+1rups	2	-
Gamma-uil (<i>Autographa gamma</i>)	-	-	2	-
Mi-vlinder (<i>Callistege mi</i>)	-	-	-	-
Streepkokerbeertje (<i>Eilema complana</i>)	-	-	1	-
Grasbeertje (<i>Coscinia cribaria</i>)	-	-	1	-
Paardenbijter (<i>Aeshna mixta</i>)	-	-	5	-
Grote keizerlibel (<i>Anax imperator</i>)	1	-	-	-
Gewone oeverlibel (<i>Orthetrum cancellatum</i>)	-	-	-	-
Bruinrode heidelibel (<i>Sympetrum striolatum</i>)	-	-	1	-
Steenrode heidelibel (<i>Sympetrum vulgatum</i>)	-	-	1	-
Grote rupsendoder (<i>Ammophila sabulosa</i>)	-	-	-	-
Groene zandloopkever (<i>Cicindela campestris</i>)	-	-	-	-
Gewone doolhofspin (<i>Agelena labyrinthica</i>)	-	-	-	-
Tijgerspin (<i>Argiope bruennichi</i>)	-	-	1	-
Konijn (<i>Oryctolagus cuniculus</i>)	1	1	1	-

Vogels: Geelgors

Planten: Klein warkruid, Grasklokje, Grote tijm

Tabel 2. Waargenomen diersoorten en aantallen exemplaren in deelgebied Oost-1

	25-5-05	3-7-05	17-7-05	2-8-05	22-8-05	4-9-05
<i>sprinkhanen</i>						
Struiksprinkhaan (<i>Leptophyes punctatissima</i>)	-	-	-	-	-	-
Heidesabelsprinkhaan (<i>Metrioptera brachyptera</i>)	-	I	II	II	II	II
Boskrekel (<i>Nemobius sylvestris</i>)	-	-	I	I	-	-
Gewoon doortje (<i>Tetrix undulata</i>)	-	-	-	-	-	-
Wekkertje (<i>Omocestus viridulus</i>)	-	I	-	-	I	-
Zoemertje (<i>Stenobothrus lineatus</i>)	-	-	-	I	-	-
Schavertje (<i>Stenobothrus stigmaticus</i>)	-	-	-	-	-	-
Bruine sprinkhaan (<i>Chorthippus brunneus</i>)	-	-	II	II	II	I
Ratelaar (<i>Chorthippus biguttulus</i>)	-	I	II	II	II	II
Snortikker (<i>Chorthippus mollis</i>)	-	-	-	I	-	-
Krasser (<i>Chorthippus parallelus</i>)	-	III	II	II	II	-
Knopsrietje (<i>Myrmeleotettix maculatus</i>)	-	II	I	I	-	-
<i>dagvlinders</i>						
Groot dikkopje (<i>Ochlodes faunus</i>)	-	2	1	-	-	-
Groot koolwitje (<i>Pieris brassicae</i>)	-	-	1	-	-	-
Klein koolwitje (<i>Pieris rapae</i>)	-	-	3	-	2	10
Klein geaderd witje (<i>Pieris napi</i>)	-	-	1	1	-	-
Citroenvlinder (<i>Gonepteryx rhamni</i>)	-	-	-	-	-	-
Kleine vuurvvlinder (<i>Lycaena phlaeas</i>)	1	-	1	1	-	3
Boomblauwtje (<i>Celastrina argiolus</i>)	1	-	9	5	-	-
Atalanta (<i>Vanessa atalanta</i>)	-	-	-	-	-	1
Gehakkelde aurelia (<i>Polygonia c-album</i>)	-	-	-	-	-	1
Kleine parelmoervlinder (<i>Issoria lathonia</i>)	-	-	-	-	-	1
Bruin zandoogje (<i>Maniola jurtina</i>)	-	-	-	2	-	-
<i>Reptielen</i>						
Zandhagedis (<i>Lacerta agilis</i>)	4	2	-	-	-	2 juv.
Levendbarende hagedis (<i>Lacerta vivipara</i>)	-	-	-	-	-	-
Hazelworm (<i>Anguis fragilis</i>)	-	-	-	-	-	-
<i>Overige soorten</i>						
Hageheld (<i>Lasiocampa quercus</i>)	-	-	-	-	-	-
Veelvraatrup (<i>Macrothylacia rubi</i>)	-	-	-	-	-	-
Gewone heispanner (<i>Ematurga atomaria</i>)	II	I	II	-	-	-
Grote bremspanner (<i>Perconia strigillaria</i>)	-	-	-	-	-	-
Roodbont heide-uiltje (<i>Anarta myrtilli</i>)	-	-	-	-	-	-
Gamma-uil (<i>Autographa gamma</i>)	-	-	I	-	-	-
Mi-vlinder (<i>Callistege mi</i>)	-	-	-	-	-	-
Streepkokerbeertje (<i>Eilema complana</i>)	-	-	-	-	-	-
Grasbeertje (<i>Coscinia cribaria</i>)	-	-	-	-	-	-
Paardenbijter (<i>Aeshna mixta</i>)	-	-	-	-	-	-
Grote keizerlibel (<i>Anax imperator</i>)	-	-	-	-	-	-
Gewone oeverlibel (<i>Orthetrum cancellatum</i>)	-	-	-	-	-	-
Bruinrode heidelibel (<i>Sympetrum striolatum</i>)	-	-	-	-	-	-
Steenrode heidelibel (<i>Sympetrum vulgatum</i>)	-	-	-	-	-	-
Grote rupsendoder (<i>Ammophila sabulosa</i>)	-	-	I	-	I	-
Groene zandloopkever (<i>Cicindela campestris</i>)	-	-	-	-	-	-
Gewone doolhofspin (<i>Agelena labyrinthica</i>)	-	-	-	-	-	-
Tijgerspin (<i>Argiope bruennichi</i>)	-	-	-	-	-	-
Konijn (<i>Oryctolagus cuniculus</i>)	1	1	1	-	-	-

Vogels: Putter,

Planten: Veenbies, Klein warkruid

Tabel 3. Waargenomen diersoorten en aantallen exemplaren in deelgebied Oost-2

	25-5-05	3-7-05	17-7-05	2-8-05	22-8-05	4-9-05
<i>sprinkhanen</i>						
Struiksprinkhaan (<i>Leptophyes punctatissima</i>)	-	-	-	-	I	I
Heidesabelsprinkhaan (<i>Metrioptera brachyptera</i>)	-	-	II	II	II	II
Boskrekkel (<i>Nemobius sylvestris</i>)	-	-	I	-	I	I
Gewoon doortje (<i>Tetrix undulata</i>)	2	-	-	-	-	-
Wekkertje (<i>Omocestus viridulus</i>)	-	I	I	-	-	-
Zoemertje (<i>Stenobothrus lineatus</i>)	-	-	-	-	-	-
Schavertje (<i>Stenobothrus stigmaticus</i>)	-	-	I	-	-	-
Bruine sprinkhaan (<i>Chorthippus brunneus</i>)	-	I	II	II	II	-
Ratelaar (<i>Chorthippus biguttulus</i>)	-	I	II	II	II	I
Snortikker (<i>Chorthippus mollis</i>)	-	-	-	I	-	-
Krasser (<i>Chorthippus parallelus</i>)	-	II	II	-	II	I
Knopspretje (<i>Myrmeleotettix maculatus</i>)	-	II	II	I	I	-
<i>dagvlinders</i>						
Groot dikkopje (<i>Ochlodes faunus</i>)	-	1	5	-	-	-
Groot koolwitje (<i>Pieris brassicae</i>)	-	-	1	-	-	-
Klein koolwitje (<i>Pieris rapae</i>)	1	-	1	-	1	3
Klein geaderd witje (<i>Pieris napi</i>)	-	-	-	-	-	1
Citroenvlinder (<i>Gonepteryx rhamni</i>)	1	-	1	-	-	-
Kleine vuurvvlinder (<i>Lycaena phlaeas</i>)	-	-	6	2	2	12
Boomblauwtje (<i>Celastrina argiolus</i>)	1	-	11	22	-	-
Atalanta (<i>Vanessa atalanta</i>)	-	1	-	-	-	1
Gehakkelde aurelia (<i>Polygonia c-album</i>)	-	-	-	-	1	-
Kleine parelmoervlinder (<i>Issoria lathonia</i>)	-	-	-	-	-	-
Bruin zandoogje (<i>Maniola jurtina</i>)	-	-	-	-	-	-
<i>Reptielen</i>						
Zandhagedis (<i>Lacerta agilis</i>)	2	-	2	-	1 juv.	2+1 juv.
Levendbarende hagedis (<i>Lacerta vivipara</i>)	-	-	-	-	-	-
Hazelworm (<i>Anguis fragilis</i>)	-	-	1 dood	-	-	-
<i>Overige soorten</i>						
Hageheld (<i>Lasiocampa quercus</i>)	-	-	-	-	-	-
Veelvraatruis (<i>Macrothylacia rubi</i>)	-	-	-	-	1 rups	-
Gewone heispanner (<i>Ematurga atomaria</i>)	I	-	I	-	-	-
Grote bremspanner (<i>Perconia strigillaria</i>)	-	-	-	-	-	-
Roodbont heide-uiltje (<i>Anarta myrtilli</i>)	-	-	-	-	-	-
Gamma-uil (<i>Autographa gamma</i>)	-	I	-	-	-	-
Mi-vlinder (<i>Callistege mi</i>)	I	-	-	-	-	-
Streepkokerbeertje (<i>Eilema complana</i>)	-	-	-	1	-	-
Grasbeertje (<i>Coscinia cribaria</i>)	-	-	-	-	-	-
Paardenbijter (<i>Aeshna mixta</i>)	-	-	-	-	-	-
Grote keizerlibel (<i>Anax imperator</i>)	-	-	-	-	-	-
Gewone oeverlibel (<i>Orthetrum cancellatum</i>)	-	-	-	1	-	-
Bruinrode heidelibel (<i>Sympetrum striolatum</i>)	-	-	-	-	-	-
Steenrode heidelibel (<i>Sympetrum vulgatum</i>)	-	-	-	-	-	-
Grote rupsendoder (<i>Ammophila sabulosa</i>)	-	I	I	I	I	-
Groene zandloopkever (<i>Cicindela campestris</i>)	-	-	-	I	-	-
Gewone doolhofspin (<i>Agelena labyrinthica</i>)	I	-	-	-	-	-
Tijgerspin (<i>Argiope bruennichi</i>)	-	-	-	-	-	-
Konijn (<i>Oryctolagus cuniculus</i>)	-	-	-	-	-	-

Vogels: Vuurgoudhaan

Planten: Stekelbrem

Samenvatting en conclusies

a. Sprinkhanen

In totaal zijn 12 soorten sprinkhanen gevonden, namelijk

- Struiksprinkhaan
- Heidesabelsprinkhaan
- Boskrekel
- Gewoon doorntje
- Wekkertje
- Zoemertje
- Schavertje
- Bruine sprinkhaan
- Ratelaar
- Snortikker
- Krasser
- Knopsprietje

De Zadelsprinkhaan, die hier vroeger voorkwam, werd door ons niet waargenomen. Ook tijdens het onderzoek in het kader van het provinciale overlevingsplan Zadelsprinkhaan werd de soort niet aangetroffen.

Als karakteristieke soorten voor heidegebieden worden in de literatuur [1] genoemd:

Blauwvleugelsprinkhaan, Veldkrekel, Wekkertje, Zoemertje, Schavertje en Heidesabelsprinkhaan.

Van deze zes soorten komen er in het gebied vier voor.

Hieronder is één Rodelijstsoort: het Zoemertje (kwetsbaar). Deze soort van droge heide en heischrale graslanden komt in Nederland hoofdzakelijk op de Veluwe voor en is daarbuiten zeer zeldzaam. Er werden enkele exemplaren waargenomen in de meest open deelgebieden West en Oost-1. Het deelgebied Oost-2 is waarschijnlijk te veel verruigd en te weinig open voor deze soort.

De Heidesabelsprinkhaan is een karakteristieke soort van heidegebieden, met een voorkeur voor vochtige gedeeltes. Deze soort kwam in grote aantallen in het hele gebied voor.

Van Wekkertje en Schavertje werden slechts enkele exemplaren gevonden, in de deelgebieden West en Oost-1. Voor de Blauwvleugelsprinkhaan is het gebied te vochtig en te dicht begroeid. De Veldkrekel is in Nederland sterk achteruitgegaan

Voor de overige soorten geldt dat ze niet speciaal karakteristiek zijn voor heide. Het Knopsprietje is een soort van droge heide met zandige plekken. In het gebied werden de Knopsprietjes voornamelijk op de zandpaden in de deelgebieden Oost-1 en Oost-2 gevonden. Ook Snortickers komen in droge hei en heischrale graslanden voor; hiervan werden tot onze verbazing slechts enkele exemplaren waargenomen. Waarschijnlijk is de vegetatie voor deze soort al te hoog.

De Boskrekels zaten uitsluitend in de bosranden langs het gebied. Dat in dit relatief vochtige milieu grote aantallen Krassers zitten is niet verbazingwekkend.

Algemene soorten als Ratelaar en Bruine sprinkhaan waren in grote aantallen aanwezig en in de wat hogere struiken in deelgebied Oost-2 werden enkele Struiksprinkhanen gehoord.

b. Dagvlinders

Er zijn in totaal 11 soorten dagvlinders gezien, namelijk in volgorde van aantallen waargenomen exemplaren:

Boomblauwtje	90
Kleine vuurvlinder	33
Klein koolwitje	25
Groot dikkopje	11
Klein geaderd witje	3
Citroenvlinder	3
Bruin zandoogje	3
Atalanta	3
Groot koolwitje	2
Gehakkelde aurelia	2
Kleine parelmoervlinder	1

De Kleine parelmoervlinder op 4-9 in deelgebied Oost-1 was de meest bijzondere soort. Deze soort staat als kwetsbaar op de Rode Lijst.

Voor het Boomblauwtje was 2005 duidelijk een goed jaar, terwijl ook de Kleine vuurvlinder het in het gebied goed deed.

c. Reptielen

Regelmatig werden in het gebied Zandhagedissen gezien. In deelgebied West werden de meeste exemplaren gezien, totaal 21 waarnemingen; zowel in deelgebied Oost-1 als in Oost-2 werd achtmaal een exemplaar gezien. De waarnemingen van juvenielen bewijzen dat de hagedissen zich in het gebied voortplanten. In deelgebied West werd eenmaal een Levendbarende hagedis gezien en in deelgebied Oost-2 werd op het pad een dode Hazelworm gevonden.

d. Algemeen

De deelgebieden West en Oost-1 zijn goed geschikt voor de soorten van (vooral vochtige) heide. Deelgebied Oost-2 is sterk verruigd en bevat veel opslag van bomen en struiken; de soorten van open gebieden en heide zijn hier minder duidelijk aanwezig. Verwijdering van deze opslag zou het gebied ten goede komen.

Literatuur

[1] Kleukers, R.M.J.C., E. J. van Nieukerken, B.Odé, L.P.M.Willemse en W.K.R.E. van Wingerden, De sprinkhanen en krekels van Nederland(Orthoptera). Nederlandse Fauna 1. Nationaal Natuurhistorisch Museum, KNNV Uitgeverij en EIS-Nederland, Leiden, 1997.